

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย

บริบททางสังคมการเมืองก่อนวิกฤตการเมือง 2549

สภาพสังคมความมั่นคงภายในประเทศปี พ.ศ. 2548 ถูกกระทบจากปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาน้ำมันแพง โรคไข้หวัดนก ความเดือดร้อนของประชาชนจากภัยธรรมชาติ ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ผลประโยชน์ทับซ้อนแต่รัฐบาลยังมีเสถียรภาพเนื่องจากประชาชนเชื่อมั่น พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร โดยเฉพาะการบริหารเศรษฐกิจประเทศท่ามกลางปัจจัยเสี่ยง ประกอบกับฝ่ายค้านไม่มีนโยบายโดดเด่นเหนือพรรคไทยรักไทย

การก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ปีพ.ศ. 2548 มี 1,795 ครั้ง ผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ 1,604 คน ซึ่งทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อชีวิตประชาชนเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2547 เนื่องจากฝ่ายตรงข้ามมีการวางแผนและพัฒนาวิธีการซับซ้อนขึ้น โดยยังคงใช้เรื่องประเด็นทางศาสนาอิสลามและการปฏิบัติไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐในอดีต มาขยายความขัดแย้งยกระดับปัญหาในพื้นที่เพื่อหวังผลในเวทีการเมืองระหว่างประเทศกลับมากดดันให้มีการแยกดินแดน เห็นได้ชัดว่ากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบมีพัฒนาการมากขึ้น โดยพิจารณาจากวิธีการก่อเหตุที่มีความรุนแรง มีการก่อเหตุขนาดใหญ่หรือการก่อเหตุพร้อมกันหลายจุด มีการประสานการปฏิบัติทั้งจากการปฏิบัติการของสมาชิกในขบวนการควบคู่กับการปฏิบัติการด้านจิตวิทยาด้วยการกุข่าว ปลอ่ยข่าวลือก่อให้เกิดความสับสนและหวาดกลัวแก่ประชาชน (ศิริไลซ์ เสริมศรี. 2549: 81) ปัญหาการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นปัญหาที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขได้

สภาพการเมือง รัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นรัฐบาลคณะที่ 54 ของประเทศไทย ถือเป็นรัฐบาลชุดแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่อยู่จนครบวาระ 4 ปี (พ.ศ. 2544-2548) และยังได้รับการเลือกตั้งให้เข้ามาบริหารประเทศเป็นสมัยที่ 2 จากการเลือกตั้งเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ด้วยคะแนนเสียงท่วมท้น (19 ล้านเสียง) โดยมีที่นั่งในสภาจำนวน 377 จากทั้งหมด 500 ที่นั่ง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วง 5 ปีนั้นจึงถือเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่มีรัฐบาลบริหารประเทศเพียงพรรคเดียว แต่อย่างไรก็ตามการบริหารงานของนายกรัฐมาตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ถูกโจมตีอย่างหนักเรื่องของการบริหารที่เอื้อประโยชน์พวกพ้องโดยไม่

คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและไม่ฟังคำคัดค้านหรือท้วงติงจากนักวิชาการหรือจากบุคคลอื่นในสังคมแต่อย่างใด

ระยะเวลาช่วงปลายสมัยรัฐบาลทักษิณ 1 ถึงสมัยรัฐบาลทักษิณ 2 ถูกโจมตีเรื่อยมา อาทิ ประเด็นของผู้ว่าสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน ประเด็นการจัดซื้อเครื่องตรวจจับวัตถุระเบิด CTX 9000 ประเด็นการเลี้ยงชีพการขายหุ้นของตระกูลชินวัตร ในบริษัท ซินคอร์ปเรชั่น จำกัด (มหาชน) ให้แก่กองทุนเทมาเส็กของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งประเด็นการขายหุ้นเป็นเรื่องที่จุดประกายความสงสัยและทำให้เกิดคำถามความคลงแคลงใจในสังคมถึงจริยธรรมและความโปร่งใสของนายภจะเป็นอย่างมาก อธิษฐาน บุญมี (2549) ได้อธิบายถึงความไม่โปร่งใสของการบริหารงานของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2544-2549 ว่าเป็นช่วงเวลาของระบอบธนาธิปไตยสมบูรณ์แบบที่สุด (absolute plutocracy) ที่มีการพัฒนารูปแบบและพฤติกรรมในลักษณะเชิงซ้อนของผลประโยชน์ก่อนกำเนิดแบบใหม่ของการคอร์รัปชัน ที่เรียกว่าคอร์รัปชันเชิงนโยบาย (policy corruption) หมายถึง การดำเนินนโยบายของรัฐที่เอื้ออำนวยผลประโยชน์ต่อธุรกิจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและบุคคลใกล้ชิด ซึ่งเป็นการคอร์รัปชันที่พัฒนาคุณภาพสูงขึ้นเป็น “เบญจคอร์รัปชัน” อันได้แก่ (1) การคอร์รัปชันเชิงนโยบาย (2) การคอร์รัปชันบูรณาการ (3) การคอร์รัปชันแบบผลประโยชน์ทับซ้อน (4) การคอร์รัปชันช่องว่างระหว่างสังคมกับระบบโลก และ (5) การคอร์รัปชันทางศีลธรรม

ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของเยาวชน

จากบริบททางสังคมการเมืองดังกล่าวเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันของเยาวชนและนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองและแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ศิวิไลซ์ เสริมศรี (2549: 104) อธิบายว่าปรากฏการณ์สนธิได้มีส่วนปลุกพลังนักศึกษาที่หลับใหลมาอย่างยาวนานให้ตื่นขึ้นมาเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรมอีกครั้ง จนอาจกล่าวได้ว่า ยุคนี้เป็นยุคเริ่มต้นของขบวนการนักศึกษาอีกครั้ง เนื่องจากมีการประสานงานระหว่างสถาบันการศึกษาต่างๆและการถกเถียงแลกเปลี่ยนแนวทางการเมืองกันในหมู่นักศึกษา ซึ่งเป็นสองปัจจัยที่โยงให้นักศึกษาออกมาเคลื่อนไหวเป็นมวลชนได้ เช่นเดียวกับที่ ใจ อึ้งภากรณ์ (2549: 243) ได้สรุปความเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาในวิกฤตการเมือง 2549 ว่าเป็นการนำบรรยากาศความคิดคึกคักของความเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษากลับมาสู่สังคมไทยอีกครั้ง หลังจากเหตุการณ์พฤษภาคม ปี พ.ศ. 2535 มีองค์กรเฉพาะกิจเกิดขึ้นหลายองค์กรทั้งเห็นด้วยกับการไล่ทักษิณและไม่เห็นด้วย โดยกลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษาที่ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแนวหน้า หมายถึง กลุ่มผู้ชุมนุม

ที่อาสา "ลงถนน" เรียกว่ามีอะไรเจอก่อน แสดงออกด้วยการไปร่วมชุมนุมที่สวนลุมพินีและลานพระบรมรูปทรงม้า รวมถึงการเข้าร่วมชุมนุมในวาระ 'สนธิสัญญา' ตามจังหวัดใหญ่ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งกลุ่มที่แสดงจุดยืนชัดเจนว่าอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า 'แนวหน้า' มี ดังนี้ สมาพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.), กลุ่มพยาบาลเพื่อมวลชนจากมหาวิทยาลัยมหิดล, ชมรมนักศึกษานิติศาสตร์เพื่อประชาธิปไตยและนักศึกษาคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์และพันธมิตร 14 สถาบันอุดมศึกษาเมืองคอนจังหวัดนครศรีธรรมราช รวมถึงมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ทุกวิทยาเขต, กลุ่มแรงคิดและกลุ่มนักศึกษานิต้าเพื่อประชาธิปไตย โดยกลุ่มแรงคิดเป็นการรวมกลุ่มของนักศึกษาที่เป็นลูกของอดีตคนเดือนตุลา โดยมีความพยายามที่จะสร้างเอกภาพในการเคลื่อนไหวของนักเรียนนักศึกษาผ่านองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาประสานงาน ในนาม "ศูนย์ประสานงานนักเรียนนิสิตนักศึกษา" ซึ่งภายในศูนย์ดังกล่าวยังมี กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย โดยมีแกนนำหลักอยู่ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา กลุ่มแนวร่วมซึ่งมีอยู่จำนวนมาก โดยมีแนวทางที่ต้องการให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง ด้วยวิธีการหลากหลาย เช่น องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อมธ.) ที่ใช้วิธีการล่า 5 หมื่นรายชื่อ เพื่อถอดถอนนายกรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง, กลุ่มล้อการเมืองเป็นกลุ่มกิจกรรมที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กิจกรรมส่วนใหญ่ของกลุ่ม คือ การเขียนป้ายและทำหุ่นล้อการเมือง จัดตั้งไว้ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง รวมทั้งการแปรอักษร "ปล้นแผ่นดิน" ในงานฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ - ธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2549 ด้วย, ชมรมนักศึกษากับการเมืองเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สหพันธ์นิสิตนักศึกษามาคือसान (สนนอ.), กลุ่มนักศึกษาทับแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร, เครือข่ายแกนนำนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาสงขลา, พรรคสังคมนิยมมหาวิทยาลัยรามคำแหง, นักศึกษาคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, เครือข่ายนิสิตรักษาสีอีสาน คนอีสาน และสาขาสื่อสารมวลชน กลุ่มแนวหน้าที่ประกาศจุดยืนและแถลงการณ์ให้นายกฯลาออกแต่ไม่เข้าร่วมชุมนุมหรือร่วมลงชื่อขับไล่ นายกฯ แต่กระนั้นก็มี การแสดงออกที่เห็นได้ คือ การจัดเวทีเปิดอภิปรายให้ความรู้เป็นสำคัญ นำชบวนโดย กลุ่มนักศึกษาผู้ห่วงใยประเทศไทยเป็นกลุ่มเฉพาะกิจที่ประกอบไปด้วย สมาชิกนักศึกษาพรรคแนวร่วมภาคประชาชน กลุ่มสังคมนิยมจุฬาฯและนิสิตคณะรัฐศาสตร์และคณะนิติศาสตร์ จุฬาฯ ซึ่งออกมาในฐานะเครือข่ายนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กว่า 300 คน ร่วมออกแถลงการณ์เป็นห่วงประเทศไทย เรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออก เนื่องจากสร้างปัญหาให้สังคมอย่างมหาศาล, นักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิตใช้วิธียื่นคำขาดว่า "ไม่ไล่ ไม่หนุนแต่คุณต้องตอบ", มหาวิทยาลัยทักษิณ จัดเวทีชุมนุมติดตามสถานการณ์อย่าง

ใกล้ชิด, องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต้องการให้นายกฤษฎสภา, กลุ่มอิสระ “คนเหยียบดิน” มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, สโมสรนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, สโมสรนิสิตบูรพา มหาวิทยาลัยบูรพา, องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยสุรนารีและองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ร่วมจัดเวทีอภิปรายอย่างคึกคัก

การกำเนิดของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย

กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยนับเป็นอีกหนึ่งพลัง “แนวหน้า” ของเยาวชนที่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ต้องการแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารงานของรัฐบาล โดยมีที่มาจากนักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา 3 คน ได้แก่ นายยศ (น้องยศ) นายภัทรนันท์ (น้องแพ็ค) และนายศิวาวุธ (น้องไอ้ต) เหล่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายผู้มีความสนใจทางการเมืองและติดตามปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม ได้เข้ามารวมตัวกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง โดยมีเรื่องข้อสอบเอ็นทรานซ์รั่วเป็นปัญหาแรกที่พวกเขาเห็นว่าทำให้ระบบการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาต้องมัวหมองมาจนถึงทุกวันนี้ ตามมาด้วยนโยบายประชานิยมที่ไม่แน่ใจว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้จริง หรือจะเป็นเพียงนโยบายรายวันตลอดจนการกุมเสียงข้างมากในสภาจนเกิดเผด็จการทางรัฐสภา จนกระทั่งมาถึงประเด็นองค์กรตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญทำให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่เป็นกลาง รัฐบาลมีอำนาจมากจนองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญไม่อาจจะเข้าไปตรวจสอบได้ ทำให้เกิดปัญหาต่อการบริหารประเทศดังกล่าว ประกอบกับช่วงเวลานั้นที่การเมืองมีความตึงเครียดอย่างมาก ในสังคมเกิดการแบ่งขั้วแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจน มีการเคลื่อนไหวต่อต้านการบริหารงานของรัฐบาลจากบรรดาคณาจารย์ นักศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งนักเรียนทั้งสามคนมีความเห็นตรงกันว่า ไม่ต้องการเห็นความแตกแยกในสังคมมากขึ้น ในฐานะเยาวชนจึงควรออกมาแสดงความคิดเห็นเพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองและเพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียน เยาวชน คนทั่วไปหันมาสนใจต่อปัญหาบ้านเมืองที่เกิดขึ้น จึงมีความคิดที่จะรวมกลุ่มนักเรียนที่มีความคิดเห็นทางการเมืองคล้ายกัน โดยการประสานงานหาสมาชิกเป็นหน้าที่รับผิดชอบของน้องยศ “ไม่นานครับใช้เวลาสักเดือนหนึ่งได้ก่อนเป็นชาวประมาณเดือนหนึ่ง แต่ก็หลวมๆมากก็คือเห็นด้วยกันใหม่ก็มารวมๆคุยกัน” (ศิวาวุธ. รองประธานกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย. สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2549) รวบรวมสมาชิกกลุ่มนักเรียนที่มีความเห็นทางการเมืองจำนวนประมาณ 150 คน ประกอบไปด้วยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาจากหลากหลายสถาบันทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด โดยร้อยละ 70 เป็นนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และอีกร้อยละ 30 เป็นนักเรียนต่างจังหวัด โดยมีสัดส่วนนักเรียนจากภาคใต้

เป็นสัดส่วนที่มากที่สุด ซึ่งรายชื่อสมาชิกส่วนหนึ่งได้รับความช่วยเหลือประสานงานจากพลีกรรม (พีพีท) ศูนย์ประสานงานนักเรียน นิสิต นักศึกษา (คนศ.)

ในช่วงแรกที่กลุ่มนักเรียนฯยังมีสมาชิกไม่มากเวลาที่มีการปรึกษาหารือมักจะใช้ “โรงอาหารโรงเรียนเตรียมอุดมฯ” เป็นสถานที่ในการประชุม ต่อมาภายหลังเมื่อมีสมาชิกมากขึ้น ที่ไม่ใช่เพียงนักเรียนเตรียมอุดมฯเท่านั้น ประกอบกับเป็นช่วงเวลาปิดภาคเรียนทำให้กลุ่มนักเรียนฯ ต้องเปลี่ยนที่ประชุมมาเป็นร้านกาแฟสตาร์บัคส์ สาขาสยามแควร์ และเมื่อออกแถลงข่าวทำให้มีสมาชิกสนใจเข้าร่วมมากขึ้น การประชุมรวมกลุ่มจึงต้องพึ่งพาห้องประชุมของศูนย์หนังสือแห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “ผู้จัดการศูนย์หนังสือจุฬาฯท่านเอ็นดูพวกเรา ท่านติดต่อมาหาควิบ ท่านติดต่อเข้ามาว่า ได้ทราบว่าเป็นอย่างนี้ๆ มีอะไรก็ให้เรียนท่าน ถ้ามีอะไรให้ช่วยก็ขอให้บอก” (ศิวาวุธ. รองประธานกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย. สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2549) ผู้จัดการศูนย์ หนังสือแห่งจุฬาฯ ได้เล่าถึงความเป็นมาของความช่วยเหลือว่า เริ่มต้นจากการที่มีผู้เขียนหนังสือ หลายท่านได้รับทราบข่าวการออกมาแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนฯ จึงอยาก เป็นกำลังใจให้เด็กนักเรียน โดยฝากทางคุณอุไรวรรณให้ช่วยเป็นตัวแทนมอบหนังสือแก่กลุ่ม นักเรียนเพื่อประชาธิปไตย “เราส่งผ่านหนังสือเป็นวิธีแสดงถึงน้ำใจและให้กำลังใจ” (คุณอุไรวรรณ. ผู้จัดการศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2549) ซึ่งในจำนวน นั้นมีหนังสือหลักธรรม หลักทำ ตามรอยพระยุคลบาทของดร.สุเมธ ดันติเวชกุล ที่มอบให้กับ แกนนำทั้ง 3 คน พร้อมได้กรุณาลงลายมือชื่อและเขียนให้กำลังใจไว้ว่า “ขอให้ยศมีกำลังใจใน การเรียนรู้ต่อไป” การให้ความช่วยเหลือกลุ่มนักเรียนฯในเรื่องสถานที่ประชุมทางศูนย์หนังสือ จุฬาฯไม่ได้รับผลกระทบใด นอกจากมีการกล่าวตักเตือนบ้าง ซึ่งคุณอุไรวรรณยึดในพระราช ปณิธานที่ว่า “ความเป็นจุฬาฯ คือ เราต้องทำให้คนคิดได้ คิดเป็น แต่อาจถูกประชาคมถามบ้าง แน่นนอนเพราะแต่ละคนก็มีความคิดไม่เหมือนกัน เขาอาจคิดอีกอย่าง เราเองก็มีความคิดของเรา” คุณอุไรวรรณถามผู้วิจัยว่า “น้องยศเขาผิดอะไร” พร้อมอธิบายคำถามว่า “มีเหตุผลอะไรที่จะไม่ เห็นด้วย การที่นักเรียนออกมาแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเป็นเรื่องผิดหรือ เราควรให้กำลังใจ สนับสนุนมากกว่าเพราะนี่คือ เขาคิดเป็น มีความคิดอ่านของตนเอง เราน่าจะช่วยผลักดันเด็กๆ เหล่านี้ เพราะการที่เขาออกมาแสดงออกแปลว่าเขาสนใจใส่ใจบ้านเมือง เพราะนักศึกษารุ่นหลัง หลักสูตรในมหาวิทยาลัยสมัยนี้ไม่ทำให้เขาผูกพันกับชุมชนกับสังคม” (คุณอุไรวรรณ. ผู้จัดการ ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2549)

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย

กิจกรรมความเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย เริ่มต้นจากการร่วมกันแถลงข่าวของแกนนำหลัก 3 คนได้แก่ นายยศ ประธานกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย นายศิววุธ รองประธานกลุ่มนักเรียนฯ และนายภัทรนันท์ โฆษกกลุ่มนักเรียนฯ ณ อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2549 โดยทางกลุ่มนักเรียนฯ ได้ออกมาเคลื่อนไหวแสดงความไม่เห็นไม่ไว้วางใจให้นายกรัฐมนตรีบริหารประเทศและเรียกร้องให้ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ให้ลาออกจากตำแหน่งโดยได้ชี้ถึงความผิดพลาดของนายกรัฐมนตรีไว้ในแถลงการณ์ 14 ประการ พร้อมตั้งฉายา "ซาตานในคราบนักบุญ" การออกแถลงการณ์ครั้งแรกได้รับความช่วยเหลือจากขบวนการ (พี่ตาส) เลขาธิการสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ในการติดต่อขอใช้สถานที่และประสานงานผู้สื่อข่าว

ความเคลื่อนไหวในครั้งนั้นปรากฏเป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ทุกฉบับในวันรุ่งขึ้น นำมาซึ่งผลดีและผลเสียต่อกลุ่มนักเรียนฯ ผลดีคือมีนักเรียนมัธยมฯ ที่อยากมีส่วนร่วมทางการเมืองและมีความเห็นเช่นเดียวกันมาสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น หลายฝ่ายที่เห็นด้วยต่างให้ความชื่นชม สุทธิชัย หยุ่น (2549) ได้แสดงความเห็นต่อเรื่องนี้ว่าเยาวชนกล้าลุกขึ้นมาแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา อยู่ที่พวกเขาทำหน้าที่และสิทธิของตนเองในระบบประชาธิปไตย ประเทศไทยจะก้าวไปสู่ยุคแห่งการปฏิรูปที่แท้จริงก็ต่อเมื่อระบบการศึกษาของประเทศสามารถผลิตเยาวชนที่กล้าคิด กล้าแสดงออกเช่นนี้ สุรพงษ์ ชัยนาม. (2549.) แสดงความชื่นชมว่า นักเรียน นิสิต นักศึกษา มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้วว่า สิ่งที่เรียกว่าการศึกษานั้น หมายถึง ทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ เพราะการศึกษาที่ปราศจากการนำไปปฏิบัติ ย่อมไร้ความหมาย ไร้พลังและไร้ประโยชน์ การศึกษามีได้มีความหมาย เพียงเป็นเรื่องการบรรยาย การอ่าน การเขียน การอภิปราย และการถกเถียง ตลอดจนการแลกเปลี่ยนทัศนะ โดยจำกัดอยู่เฉพาะในแวดวงของการศึกษา หรืออยู่เพียงในรั้วของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาทั้งหลายเท่านั้น แต่การศึกษาและเสรีภาพทางวิชาการจะสามารถเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวมได้ ก็ต่อเมื่อสามารถพัฒนาจากความคิดไปสู่การปฏิบัติได้ จึงจะเกิดผล ซึ่งหมายถึงการทำให้การศึกษาและความคิดไม่ถูกกักขังอยู่เฉพาะในรั้วของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาต่างๆ การศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งของการเมือง เช่นเดียวกับนายไชยันต์ ไชยพร หัวหน้าภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กล่าวว่า การที่นักเรียนมัธยมรวมตัวกันประมาณ 30 แห่งออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอย่างมาก ถือเป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่มีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย แสดงให้เห็นว่านักเรียนมัธยมให้ความสนใจทาง

การเมืองสูงมาก ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยไปในทางที่ดีขึ้น ทำให้ประเทศไทยน่าอยู่ และอนาคตประเทศไทยอยู่รอดแน่ เพราะเด็กๆ ให้ความสนใจการเมืองและออกมาเคลื่อนไหว มีจิตสำนึกที่ดีต้องสังคม เมื่อเห็นว่าบ้านเมืองเกิดปัญหา

ในขณะที่ผลเสียที่ตามมาจากการที่รายชื่อสมาชิกและรายชื่อโรงเรียนได้ถูกเผยแพร่ ส่งผลให้คณาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครองของนักเรียนที่มีรายชื่อตามข่าวต่างพากันออกมาชี้แจงว่าทางโรงเรียนไม่มีส่วนรู้เห็นนักเรียนโรงเรียนของตนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนฯ “รายชื่อหลุดออกไปก็เลยกลายเป็นเรื่องใหญ่โตมาก โดนด่ามาก เอาโรงเรียนเขาไปยุ่งทำไม จะทำอะไรก็ทำไป” (ศิวาวุธ. รองประธานกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย. สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2549) บางโรงเรียนถึงขนาดพานักเรียนของตนไปลงชื่อต่อหน้าสื่อมวลชนว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง สมาชิกต่างพากันลาออกไม่เข้าร่วม รวมถึงการออกมาวิพากษ์วิจารณ์ของผู้ที่ไม่เห็นด้วยว่าไม่ใช่หน้าที่ของนักเรียนและที่มากที่สุดคือ มีการตั้งข้อสงสัยว่ามีใครอยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งนี้หรือไม่ “จากข้อเท็จจริงที่สืบทราบผ่านทางโรงเรียนพบว่านักเรียนกลุ่มนี้ไม่ได้เป็นนักกิจกรรมหรือหัวหน้ากลุ่มอะไรมาก่อน และทางโรงเรียนก็ไม่ได้รู้เห็นเกี่ยวกับการดำเนินการครั้งนี้ ดังนั้นจึงเป็นเพียงความเห็นของนักเรียน 3-4 คนเท่านั้น คงเป็นความคิดเห็นส่วนตัวจากครอบครัวหรือคนแวดล้อมของเด็กที่อาจจะไม่ชอบรัฐบาลแล้วนำไปปลุกฝังให้เด็ก จึงอยากขอร้องฝ่ายการเมือง อย่างนำเด็กกลุ่มนี้ไปเป็นเครื่องมือหรือนำไปต่อยอดสร้างแนวร่วมให้กับตนเอง” (ศุภมาส อิศรภักดี. รองโฆษกพรรคไทยรักไทย. สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2549)

จากความกดดัน บังคับและปิดกั้นจากคณาจารย์และผู้ปกครองทำให้ทางกลุ่มนักเรียนฯ ต้องออกแถลงการณ์ฉบับที่ 2 เรื่อง “ขอความเมตตาจากผู้ใหญ่” เมื่อครั้งที่ยศ ศิวาวุธและชัยวุฒิได้มีโอกาสร่วมเสวนาทางการเมือง ที่เวทีหน้าลานโพธิ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2549 ซึ่งเป็นวันเดียวกับที่นายกรัฐมนตรีพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ประกาศยุบสภา โดยเนื้อหาของแถลงการณ์มีดังนี้ “...นับแต่มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนก็มีผู้สนใจจะเป็นแนวร่วมมากแต่ถูกปิดกั้นจากผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง โดยเฉพาะโรงเรียนที่สังกัดอยู่ ทำให้หลายฝ่ายไม่กล้าปรากฏเป็นแนวร่วม ขอให้กำลังใจอยู่เบื้องหลัง จึงขอเรียกร้องให้นักเรียนทุกคนออกมาร่วมกับเรา โดยไม่ต้องเกรงกลัวอิทธิพลใดๆ เพราะเราเชื่อว่าความถูกต้องและความจริงอยู่เหนือสิ่งใด เมื่อโรงเรียนในสังกัดปิดกั้น เรามาร่วมมือกันตั้งโรงเรียนใหม่ คือ โรงเรียนประเทศไทย...”

ความขัดแย้งภายในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย

ในขณะที่กลุ่มนักเรียนได้รับการกล่าวขวัญถึงมากขึ้นเรื่อยๆ แต่การดำเนินการภายในกลุ่มกลับสวนทาง นับหนึ่งเริ่มจากการยุติบทบาทของรองประธานกลุ่มฯ หลังจากที่นายกษ ประกาศยุบสภา “ยิ่งสู้ยิ่งแตก พอยุบสภาปุ๊บรองประธานออกก่อนเลือกตั้งโฆษกออก” (ยศ. ประธานกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย. สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2549) รองประธานกลุ่มฯ ให้เหตุผลในการลาออกว่าไม่ได้มีความขัดแย้งใด แต่เห็นว่า “นายกษยุบสภาแล้ว เออ...ปล่อยให้เป็นเรื่องของผู้ใหญ่เขาทำแล้วกัน” (ศิวาวุธ สิทธิเวช. รองประธานกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย. สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2549) หลังจากที่รองประธานกลุ่มนักเรียนฯ ลาออก ได้เกิดความขัดแย้งทางความคิดระหว่างประธานกลุ่มนักเรียนฯ กับโฆษกกลุ่มนักเรียนฯ ในประเด็นเรื่องการเข้าร่วมชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย โดยประธานกลุ่มนักเรียนฯ มีความเห็นว่าการเข้าร่วมกับพันธมิตรฯ นั้นได้ประโยชน์หลายประการ “เกิดความขัดแย้งในกลุ่มอย่างแรง เรื่องการเข้าไม่เข้านี้ครับ เพราะตอนนั้นเขามีของศูนย์ประสานงานนักเรียน(ศนศ.) สนนท. นิด้า ก็ถ้าสามารถไปร่วมก็จะได้ประโยชน์หลายๆอย่าง กิจกรรมก็ได้ทำ ได้ความรู้ เรียนรู้ด้วย แต่โฆษกไม่ยอมกลัวในเรื่องภาพพจน์ ผมก็มองว่ามัวแต่ห่วงภาพพจน์ เราก็คทำได้แค่นี้ อะไรก็ไม่ได้เลยก็ทะเลาะกัน” (ยศ. ประธานกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย. สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2549) ซึ่งโฆษกกลุ่มนักเรียนฯ มีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้ว่า “เรื่องเข้าร่วมพันธมิตร ผมบอก Position ของเราต้องไม่ร่วมกับพันธมิตร ทำไม มีคำตอบ ผมไม่ได้รับเงินใครมา ฉะนั้นผมไม่จำเป็นต้องประกาศเข้าร่วมพันธมิตร ไม่ได้ร่วมกับใครอยู่เอกเทศคนเดียวโดดๆเดี่ยวๆอาจจะให้ความร่วมมือ cooperation บางครั้งแต่ไม่เข้าร่วมอย่างเป็นทางการแน่นอน” (ภัทรนันท์. โฆษกกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย. สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2549) นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว โฆษกกลุ่มนักเรียนฯ ได้กล่าวถึงเหตุสำคัญอีกประการคือ “เราไม่เห็นด้วยกับการที่จะไปจัดชุมนุมอย่างนั้น เหตุผลหลักสำคัญ คือภาพลักษณ์ผมไม่ได้ มันไม่เป็นกลาง ส่วนตัวผมโอนเอียงพันธมิตรนะ แหมทุกคนตอบได้มันก็ต้องมีข้างถูกใหม่ แต่ว่าพอเมื่อผมออกมาอยู่ตรงนี้มีปุ๊บ ผมจะต้องหยุดทุกอย่างเลย คือจะออกมา push ไม่ได้” (ภัทรนันท์. โฆษกกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย. สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2549) ความขัดแย้งดังกล่าวเป็นเหตุให้โฆษกกลุ่มนักเรียนฯ ลาออก ด้วยความไม่พอใจอย่างมากที่ประธานกลุ่มนักเรียนฯ (น้องยศ) ได้ฝ่าฝืนมติที่ประชุมกลุ่มนักเรียนฯ เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2549 ที่กลุ่มนักเรียนฯ ลงความเห็นร่วมกัน พร้อมออกแถลงการณ์มติกลุ่ม ณ ห้องประชุมศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่าทางกลุ่มจะไม่เข้าร่วมชุมนุมกับพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย แต่น้องยศกับสมาชิกกลุ่มนักเรียนฯ บางส่วนได้ไปเข้าร่วมชุมนุมเคลื่อนไหวทาง

การเมืองร่วมกับพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและทำงานร่วมกับศูนย์ประสานงานนักเรียนนิสิต นักศึกษา (ศนศ.) ทั้งในประเด็นการเมืองและการศึกษา

การเข้าร่วมชุมนุมและขึ้นกล่าวปราศรัยของประธานกลุ่มนักเรียนฯและสมาชิกกลุ่มนักเรียนบนเวทีพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยยิ่งทำให้กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยเป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนมากขึ้น กลุ่มนักเรียนฯได้รับเชิญให้ร่วมรายการสนทนาทางการเมืองจากสื่อหลายแขนง เรียกได้ว่า “คิวเต็ม” ทุกวัน แต่การดำเนินการภายในกลุ่มกลับมีปัญหามากขึ้น เนื่องจากประธานกลุ่มนักเรียนฯไม่มีข้อมูลของสมาชิกทั้งหมด ซึ่งเป็นเพราะเกิดปัญหาการถ่ายโอนข้อมูลสมาชิกที่โฆษกกลุ่มฯทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลมายังประธานกลุ่มฯ การดำเนินในเวลานั้นจึงเป็นการทำงานร่วมกับศนศ.เป็นส่วนมาก

บทบาทหน้าที่ประธานกลุ่มนักเรียนฯของยศสิ้นสุดลงเมื่อหมดสถานภาพการเป็นนักเรียน นายชัยวุฒิขึ้นมารับราชการในตำแหน่งประธานกลุ่มนักเรียนฯคนใหม่ “พี่ศอยากให้ผมเป็นประธานต่อ แต่ผมเองไม่ค่อยพร้อม ไม่ค่อยชินกับการออกคำสั่ง ผมชอบอยู่ข้างหลังมากกว่า ตอนแรกเขาให้ผมรักษาการไปพักนึง” (ชัยวุฒิ, กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย, สัมภาษณ์, 13 กันยายน 2549) ต่อมานายชัยวุฒิจึงได้ชักชวนนายภัทรนันท์ให้กลับมาดำรงตำแหน่งเป็นประธานกลุ่มนักเรียนฯ ด้วยเหตุผลที่ว่า “ความเป็นผู้นำผมอาจจะน้อยกว่าแพ็ค ผมเป็นคนพูดน้อยด้วยให้แพ็คเป็นดีกว่า” (ชัยวุฒิ, กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย, สัมภาษณ์, 13 กันยายน 2549) การดำเนินการช่วงที่ 2 จึงมีภัทรนันท์ (น้องแพ็ค) ทำหน้าที่ประธานกลุ่มนักเรียนฯ

ปัจจัยมบทของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย

ความเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งสุดท้ายภายใต้การนำของภัทรนันท์ (น้องแพ็ค) ประธานกลุ่มนักเรียนฯคนใหม่ ได้ออกแถลงการณ์จากกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย เรื่องทิศทางของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยเมื่อ 20 กันยายน 2549 ระบุว่า ตามที่คณะปฏิรูปการเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้ทำการยึดอำนาจจากอดีต นายกรัฐมนตรีเมื่อกลางดึกคืนวันที่ 19 ก.ย.นั้น กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยได้เรียกประชุม คณะผู้บริหารกลุ่มเป็นการด่วนและมีมติร่วมกันที่จะยุติความเคลื่อนไหวใดๆ เกี่ยวกับการเมืองทุกรูปแบบจนกว่าสถานการณ์ทั้งหมดจะคลี่คลาย แถลงการณ์ระบุด้วยว่ากลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยจะเปลี่ยนทิศทางการทำงานของกลุ่ม โดยเน้นเกี่ยวกับการศึกษาเป็นหลัก โดยยังคงเฝ้าจับตามองเกี่ยวกับระบบสอบเข้ามหาวิทยาลัย (ไทยรัฐ, 22 กันยายน 2549) ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับที่น้องยศได้ตั้งกลุ่มใหม่โดยใช้ชื่อว่า “เครือข่ายปฏิรูปการศึกษาเพื่อประชาธิปไตย” ที่เป็น

การรวมตัวของอดีตสมาชิกกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยร่วมกับนิสิต นักศึกษา ประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจติดตามปัญหาบ้านเมือง โดยประเด็นที่ทางเครือข่ายติดตามและออกมาเคลื่อนไหว แสดงความคิดเห็น คือ "ปัญหาแอดมิสชัน" ซึ่งเป็นประเด็นเดียวกับกลุ่มนักเรียนฯแต่ทางเครือข่ายฯได้ดำเนินการร่วมกับศูนย์ประสานงานนักเรียน นิสิต นักศึกษา (ศนศ.)

บทสรุปสุดท้ายที่ภัทรนันท์ประธานกลุ่มนักเรียนฯ บันทึกไว้ในเว็บบล็อกของ The Nation ว่า "กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยที่มีผมและรุ่นพี่อีกสองคนเป็นผู้ร่วมก่อตั้งและอย่างที่หลายท่านทราบแล้ว ก็คือกลุ่มที่ไปแถลงใส่รัฐบาลเก่า มาวันนี้ผมต้องบอกกล่าวให้ทราบว่าอีกไม่นานนี้กลุ่มนี้อาจจะถูกยุบไปเพราะสาเหตุบางประการของการดำเนินงาน นั่นก็คือความต่อเนื่องของกลุ่ม กลุ่มนี้แต่เดิมที่เราตั้งใจให้เป็นเหมือนกลุ่มงานเครือข่ายของนักเรียนที่สนใจทางการเมือง และเป็นกลุ่มที่จะมีการดำเนินการต่อไปเรื่อยๆ จนกลายเป็นเสมือนหนึ่งสถาบันเล็กๆที่คนต้องพูดถึงแต่ด้วยข้อกำหนดทางด้านอายุและคุณวุฒิที่กำหนดว่าจะต้องเป็นนักเรียนเท่านั้น ทำให้การดำรงอยู่ต่อไปของกลุ่มนั้นค่อนข้างลำบากเพราะองค์ประกอบของคนที่จะเป็นผู้นำจะต้องประกอบไปด้วยทั้ง Knowledge, Power, Leadership และ Time ซึ่งในบรรดานักเรียนด้วยกันแล้วค่อนข้างจะหาเด็กที่มีคุณสมบัติเหล่านี้ค่อนข้างครบถ้วนได้ยาก พร้อมกับความสนใจทางการเมืองซึ่งยากยิ่งกว่าประกอบกับสภาวะทางการเงินของกลุ่มทำให้เราค่อนข้างกระต่อนกระแท่นเหลือเกิน ผมพบว่าเราเปิดตัวผิดเวลา เพราะเราดันเปิดตัวในจังหวะที่รัฐบาลทักษิณกำลังเสียจังหวะและกระแสการต่อต้านก็มีมาอย่างรุนแรงและสมาชิกที่ได้กลายเป็นสมาชิกชั่วคราวไปทั้งสิ้น เพราะสมาชิกส่วนมากอยู่ชั้น ม.6 ในเวลาที่สมัคร ซึ่งตามข้อกำหนดแล้ว ถ้าพ้นสภาพการเป็นนักเรียนวันใดให้ถือว่าสมาชิกภาพสิ้นสุดลงด้วย และคนที่เข้ามาก็ต่างประสานเสียงเดียวกันว่า "ทักษิณต้องออกไป" พอเมื่อเรื่องจบลงสมาชิกทั้งหลายก็แพแตก ต่างแยกย้ายกันไปเพราะถือได้ว่าได้จบหน้าที่อย่างสมบูรณ์ซึ่งผิดจากที่ผมได้เคยวางแผนไว้ ผมยอมรับว่าความผิดพลาดหนึ่งคือเราไม่ได้วางรากฐานที่ดีพอในการจัดการทำให้ปัญหาต่างๆหมักหมม ซึ่งส่วนหนึ่งต้องยอมรับว่า ผมเองก็มีส่วนผิดที่ละเลยต่อการวางระบบและแผนงานในช่วงแรกทำให้การทำงานทั้งหมดผิดพลาด เพียงเพราะผมคิดว่า 'ทุกอย่างจะไปได้เอง' เมื่อจะมาจัดระบบทั้งหมด มันก็สายไปเสียแล้ว วันนี้ถ้ากลุ่มนี้จะต้องโดนยุบไป ก็คงจะต้องยอมรับว่ามันคือความผิดของผมแต่อย่างน้อยที่สุด ความภูมิใจเล็กๆที่ผมมีต่อกลุ่มนี้คือ ผมได้เคยทำสิ่งที่ถูกต้องให้สังคมรับรู้และการกระทำของผม ผมกล้ารับผลอย่างไม่อายใคร (www.oknation.net, 5 พฤษภาคม 2550)

นอกจากสมาชิกกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยทุกคนจะความภาคภูมิใจในการกระทำของตน การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนฯยังได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ทาง

กลุ่มนักเรียนฯได้ตั้งไว้ อันได้แก่ การสร้างกระแสให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนให้หันมาสนใจความเป็นไปในบ้านเมือง การเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกทางการเมืองและที่สำคัญคือ การให้สังคมหันมาสนใจความคิดของนักเรียนมัธยมฯในฐานะประชากรส่วนหนึ่งของสังคม

ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย

จากการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษากลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย พบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยมีลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

1. เป็นการกระทำของปัจเจกชน เป็นการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองส่วนบุคคลไม่เกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษา
2. เป็นการกระทำที่เกิดจากความสมัครใจ การรวมกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีแนวคิดทางการเมืองคล้ายคลึงกันไม่มีการแทรกแซงบังคับหรือจู่โจมจากหน่วยงานใด
3. เป็นการกระทำที่ถูกกฎหมายภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540
4. เป็นการกระทำที่ค่อนข้างมีระบบมีโครงสร้างการบริหารที่ไม่เคร่งครัด ประกอบไปด้วยคณะทำงานหลัก ได้แก่ ประธาน รองประธานและโฆษก
5. เป็นการกระทำที่หวังผลต่อผู้นำทางการเมืองเป็นสำคัญ

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย

จากการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษากลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย พบว่ากลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยมีรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

- 1) การชักจูง พยายามเสนอความคิดเห็นต่อผู้นำทางการเมือง ในการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อประชาชน ได้แก่ การจัดทำแถลงการณ์ 14 ประการไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี

2) บทบาทของผู้สื่อข่าวสาร ได้แก่ การมีส่วนร่วมโดยการติดตามข่าวสารทางเมือง การให้ข่าวสารทางการเมืองแก่เพื่อน การส่งข้อความสั้น (SMS) เพื่อแสดงความคิดเห็นผ่านรายการสถานีโทรทัศน์ เช่น การส่งข้อความ (SMS) แสดงความเห็นในการต่อต้านผู้นำทางการเมืองที่กลุ่มนักเรียนเห็นว่ามีความผิดไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้อง ไม่มีคุณธรรม การเขียนบทความที่เกี่ยวกับการเมืองลงในเว็บไซต์ การตั้งกระทู้เรื่องการเมืองในเว็บบอร์ดต่างๆ

3) การเข้าร่วมพูดคุยสนทนาปัญหาทางการเมืองผ่านรายการสถานีโทรทัศน์และวิทยุต่างๆ ได้แก่ รายการรู้ทันประเทศไทย ทางสถานีโทรทัศน์ ASTV NEWS1 รายการถึงลูกถึงคน และเนชั่นชาแนล

4) กิจกรรมชุมชนเกี่ยวกับปัญหาสังคมและการเมือง มีการตั้งกลุ่มขึ้นมาศึกษาและทำงานเกี่ยวกับปัญหาการสอบคัดเลือกเพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาหรือแอดมิสชันอย่างกระตือรือร้น โดยมีเป้าหมายสำคัญที่การนำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากระบบแอดมิสชัน

5) กิจกรรมเกี่ยวกับการรณรงค์ให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียง ได้แก่ การรณรงค์ Vote No Vote ที่กลุ่มนักเรียนทำร่วมกับศูนย์ประสานงานนิสิตนักศึกษา (ศนศ.) เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 โดยกาในช่องไม่เลือกใคร เนื่องจากกลุ่มนักเรียนเชื่อว่า การเลือกตั้งในครั้งนั้น เป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบธรรม กระชั้นชิดไม่มีเวลาให้พรรคการเมืองอื่นๆ ได้หาเสียงหรือจัดทำนโยบาย จึงมีพรรคไทยรักไทยลงสมัครรับเลือกเพียงพรรคเดียว ซึ่งภายหลังการเลือกตั้งในครั้งนั้นตัดสินให้เป็นโมฆะ

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย ได้แก่

เพศ

พบว่าสมาชิกของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยเป็นนักเรียนชายมากกว่านักเรียนหญิง เช่นเดียวกับงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเรื่องการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ของ จิรชาติ นาคสวัสดิ์ (2540) และผลการวิจัยเรื่องการเมือง

ส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ของ ชลธิชา มีแสง (2544) ที่พบว่า เพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง

ทั้งนี้เป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของคนในสังคมไทยแต่เดิมที่ผู้หญิงจะถูกอบรมให้สนใจเรื่องการบ้านการเรือน การเมืองการปกครองเป็นเรื่องของเพศชาย ถึงแม้ในปัจจุบันการเมืองการปกครองจะพัฒนาจนถึงระดับที่กฎหมายระบุว่า บุคคลย่อมเสมอกันไม่ว่าเพศใด แต่ในความเป็นจริงเด็กผู้หญิงส่วนใหญ่ยังคงได้รับการอบรมสั่งสอนในทำนองเดิม เหมือนกับที่ Campbell และคณะ (1954 อ้างถึงในเอกภพ ลิมปิวิบูล. 2548: 83) พบว่าผู้ชายถือว่าการเมืองการปกครองเป็นหน้าที่โดยตรงที่จะเรียนรู้ เพศชายจะรู้สึกว่าคุณสมบัติเพียงพอที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับความซับซ้อนของการเมืองได้มากกว่าเพศหญิง จึงอาจทำให้นักเรียนชายเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักเรียนหญิง

กอรกับระยะเวลาในขณะนั้น (วิกฤตการณ์ทางการเมือง 2549) เป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านวิธีการสอบคัดเลือกเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาจากระบบเอ็นทรานซ์เดิมเป็นระบบแอดมิสชัน เป็นเหตุให้นักเรียนมัธยมปลายต้องให้ความสนใจในเรื่องการศึกษาต่อมาเป็นลำดับแรก ซึ่งนักเรียนหญิงจะมีความกังวลในเรื่องนี้สูงกว่า ส่งผลให้ความสนใจในเรื่องอื่น ๆ น้อยลง ประกอบกับบรรยากาศทางการเมืองในขณะนั้น รัฐบาลมีอำนาจเต็มที่สามารรถเข้าแทรกแซงในทุกเรื่อง ทำให้การออกมาแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ตรงข้ามกับรัฐบาลนั้น ดูจะเป็นอันตรายอย่างยิ่งสำหรับนักเรียน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า แม้กระทั่งนักเรียนชายในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยที่ออกมาแสดงความคิดเห็นทางการเมืองยังมีความรู้สึกกลัวอยู่บ้างเช่นกัน

ระดับผลการเรียน

ระดับผลการเรียนโดยเฉลี่ยของนักเรียนในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยอยู่ในระดับดีถึงดีมาก เช่นเดียวกับที่สุชาติ ราชบุรีดุขฎิ (2521) ได้ศึกษาภาพพจน์เกี่ยวกับอำนาจทางการเมืองของนักเรียนพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีผลต่อภาพพจน์ในเชิงสนับสนุนรัฐบาล ยิ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยิ่งสูงภาพพจน์ในเชิงสนับสนุนรัฐบาลยิ่งลดลง

ทั้งนี้เนื่องมาจากเด็กนักเรียนที่เรียนดีเป็นผู้ที่มีความรู้ ความคิดเป็นของตนเอง เชื่อมั่นในตนเองและมักเป็นผู้ที่หมั่นศึกษาหาข้อมูลในเรื่องที่สนใจอย่างจริงจัง ไม่เลือกที่จะเชื่อใคร โดยง่ายสิ่งที่เชื่อต้องมาจากการวิเคราะห์ด้วยตนเองเป็นสำคัญ

สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว

นักเรียนมัธยมศึกษาในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยมาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดีถึงดีมาก ในประเด็นนี้ ศาสตราจารย์ ดร.สุจิต บุญบงการ (2552) ได้ให้ความเห็นว่าขณะที่ภาพของเยาวชนในปัจจุบันไม่ค่อยให้ความสนใจการบ้านการเมือง พยายามแข่งกันเรียน วัตถุประสงค์มุ่งแต่เรียนเพื่อให้จบมามีงานทำเงินเดือนสูง ภาพพจน์นักต่อสู้ (activist) จึงเลือนหายไปนับตั้งแต่หลังเหตุการณ์ 6 ตุลา ด้วยเหตุที่สังคมไทยได้กลายสภาพเป็นทุนนิยม นักศึกษาจึงมุ่งหวังเพียงเงินทอง แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยมีความคล้ายคลึงกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนนักศึกษาสมัยก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลา เป็นการสนับสนุนความคิดเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนนักศึกษาที่ตื่นตัวทางการเมืองในช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลา ซึ่งจะเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีความคิดความอ่านดีเป็นคนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะ มาจากสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยชั้นนำ

จากการศึกษายังพบว่านอกจากระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวแล้ว ปัจจัยส่วนบุคคลที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ บุคลิกภาพส่วนบุคคลของนักเรียนในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยที่เกือบทุกคนจะมี ความสามารถในการเข้าสังคม หมายถึง สามารถสมาคมกับคนอื่นได้อย่างไม่เคอะเขิน ความสามารถที่จะเข้ากับคนแปลกหน้าได้ง่าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเคยชินกับการพบปะคนแปลกหน้าหรือเคยชินที่ต้องพบปะสังสรรค์กับคนนอกครอบครัวมาตั้งแต่เด็ก รวมถึงความเชื่อมั่นในตัวเองที่มีอย่างมากในสมาชิกกลุ่มนักเรียนทุกคน ทำให้การเข้าสมาคมกับคนอื่นไม่ใช่เรื่องยาก บุคลิกภาพทางสังคมเช่นนี้มีแนวโน้มที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง

นอกจากความสามารถในการเข้าสังคมแล้ว บุคลิกภาพส่วนบุคคลอีกประการ คือ ความเชื่อมั่นในตัวเองและกล้าแสดงออกต่อสาธารณะ หรือที่กลุ่มนักเรียนฯ มีนิยามความกล้านี้ว่า “มั่นใจ สง่ไม่ค้มา ว่าได้ทุกคน” จึงไม่แปลกที่สมาชิกในกลุ่มนักเรียนฯ มักได้รับเชิญหรือได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น การเข้าร่วมสนทนาในประเด็นการออกมาแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในรายการ “รู้ทันประเทศไทย” ทางสถานีโทรทัศน์ASTV News1, การร่วมสนทนาในประเด็นปัญหาแอดมิสชัน ในรายการ “ถึงลูกถึงคน” ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท., รวมถึงการขึ้นอภิปรายและปราศรัยหลายครั้งบนเวทีพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตยซึ่งมีผู้ฟังหลายหมื่นคน

2. ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการเรียนรู้ทางการเมือง

จากการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านตัวการที่สำคัญได้แก่ ครอบครัวพ่อแม่ผู้ปกครอง สื่อสารมวลชนและกลุ่มเพื่อน

ครอบครัวพ่อแม่ผู้ปกครอง

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ครอบครัวเป็นตัวการสำคัญอย่างมากในการเรียนรู้ทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยทั้งทางตรงและทางอ้อม การเรียนรู้ทางการเมืองทางตรงผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน รวมถึงเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในอดีต เมื่อครั้ง 14 ตุลาคม 2516, 6 ตุลาคม 2519 และเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 จากผู้ปกครองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเคลื่อนไหวทางการเมืองในเหตุการณ์เหล่านั้น ยังเป็นปัจจัยสำคัญอันก่อให้เกิดทัศนคติและค่านิยมทางการเมือง โดยกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยมีความห่วงใยในประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก เพราะพวกเขาได้รับรู้ถึงความหมายและความเป็นมาของประชาธิปไตย ทั้งนี้บทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองมีทั้งทางตรงโดยการเป็นผู้กระตุ้น ผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองและบทบาททางอ้อมโดยการเป็นต้นแบบเป็นแบบอย่างที่ถูกประทับใจซึ่งชนวนเกิดความต้องการที่จะกระทำสิ่งนั้นบ้าง เพราะเป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่าวิกฤตทางการเมือง 2549 มีความคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในอดีตดังกล่าว

การเรียนรู้ทางการเมืองการปกครองทางอ้อมได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ให้อิสระทางความคิด การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ กิจกรรมต่างๆของครอบครัวเป็นการปลูกฝังประชาธิปไตยและสร้างความมั่นใจในตนเองที่จะกล้าคิด กล้าทำ ทำให้มีความรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองนั้นมีความหมายในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัวเป็นการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมทางการเมือง กล่าวคือกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยมีความรู้สึกว่าคุณค่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม มีอิสระในการที่จะคิด กระทำและแสดงออกทางความคิดนั้นซึ่งส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเวลาต่อมา นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมตัดสินใจภายในครอบครัวที่ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ถือเป็น การฝึกลักษณะนิสัยการยอมรับความคิดเห็นของทุกฝ่าย ซึ่งเป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่นเดียวกับที่พรศักดิ์และสายทิพย์ (2526) พบว่าประสบการณ์ของเด็กเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมใน

การตัดสินใจในครอบครัวจะส่งผลต่อความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง สร้างทักษะเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองและนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคต

สื่อสารมวลชน

จากการศึกษาพบว่าสื่อสารมวลชนเป็นตัวการสำคัญในการเรียนรู้ทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นยุคของการสื่อสารไร้พรมแดน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารไม่ใช่เรื่องที่เกิดความสามารถของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย ผู้ที่มีความสนใจและต้องการที่ทราบข้อมูลทางการเมืองอย่างจริงจัง โดยสมาชิกกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยบริโภคสื่อมากกว่า 1 ประเภทต่อคน เรียงลำดับประเภทสื่อที่กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยบริโภคจากมากไปน้อย ได้แก่

อินเทอร์เน็ต เนื่องจากคอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์พื้นฐานที่นักเรียนต้องใช้ในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย เพราะใช้ในการสนทนากับเพื่อนที่เรียกว่า chat (แชท) หรือ เล่นเอ็ม (msn) และการหาข้อมูลประกอบการศึกษาเล่าเรียน โดยเว็บไซต์ผู้จัดการออนไลน์ (www.manager.co.th) เป็นเว็บไซต์ที่กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยนิยมเข้าไปเพื่อหาข่าวสารข้อมูลทางการเมืองมากที่สุด ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าในเวลานั้นผู้จัดการออนไลน์เป็นสื่อที่นำเสนอข้อมูลเน้นหนักไปทางต่อต้านรัฐบาล โดยสาเหตุที่นักเรียนเลือกบริโภคเพราะต้องการรับทราบข้อมูลทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายต่อต้าน ซึ่ง ณ เวลานั้นเป็นที่รู้กันว่าสื่อมวลชนถูกแทรกแซง กลุ่มนักเรียนไม่สามารถหาข้อเท็จจริงได้จากสื่อที่นำเสนอโดยทั่วไป จึงเป็นที่มาของการเข้าไปหาข้อมูลทางเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ เช่นเดียวกับคิวิไลซ์ เสริมศรี (2549: 111) ที่พบว่าในช่วงวิกฤตการณ์การเมือง 2549 เว็บไซต์ผู้จัดการออนไลน์มีผู้เข้าชมสูงสุดเป็นอันดับ 2 (รองจากสนุกดอทคอม) ซึ่งสะท้อนถึงอำนาจในการนำเสนอข้อมูลของสื่อต่อสังคมในโลกเสมือนจริง เว็บไซต์จึงกลายเป็นทางเลือกและทางออกของประชาชนที่ไม่ได้เดินทางไปร่วมชุมนุมหรือผู้ที่ต้องการรับรู้สถานการณ์ทางการเมืองที่สื่อโดยทั่วไปไม่สามารถนำเสนอได้

หนังสือพิมพ์ นักเรียนมัธยมในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยทุกคนได้รับความรู้ข่าวสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ โดยหนังสือพิมพ์ที่กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยเลือกบริโภคมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ มติชน คมชัดลึก ไทยโพสต์ เดอะเนชั่น ผู้จัดการรายวัน โดยหลักเกณฑ์ที่กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยใช้พิจารณาในการบริโภค คือ ความถูกต้องในการนำเสนอข่าวและเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เนื่องจากกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการชุมนุมของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลในขณะนั้น ดังนั้นกลุ่มนักเรียนเพื่อ

ประชาธิปไตยได้เห็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เมื่อมาพิจารณากับข่าวในหนังสือพิมพ์ กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยสามารถบอกได้ว่าหนังสือพิมพ์ฉบับใดที่บิดเบือนความจริง หรือนำเสนอไม่ตรงกับความเป็นจริง อีกเหตุผลหนึ่งที่กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยเลือกอ่านหนังสือพิมพ์เพราะหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่หาซื้อได้ง่าย ราคาไม่แพงให้ข้อมูลข่าวสารหลากหลายที่นอกเหนือไปจากข่าวสารการเมือง เช่น ข่าวการศึกษา เศรษฐกิจ บ้านเกิด เป็นต้น ดังนั้นหนังสือพิมพ์จึงเป็นสื่อที่มีบทบาทอย่างมากในการเรียนรู้ทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย คล้ายกันกับวิชา เทียมลม (2547) ที่พบว่าหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่มีบทบาทในการให้ความรู้แก่นักนิสิตนักศึกษามากที่สุด

โทรทัศน์ รายการข่าวประจำวัน ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่องต่างๆ ได้แก่ ช่อง 3 5 7 9 11 และไอทีวี CNN BBC เป็นช่องทางการรับข่าวสารที่นักเรียนส่วนใหญ่เลือกบริโภค แต่ที่พิเศษคือ การวิจัยพบว่ารายการของโทรทัศน์ ASTV และรายการเมืองไทยรายสัปดาห์มีบทบาทอย่างมากในการเรียนรู้ทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะเนื้อหาสาระในการนำเสนอเป็นเรื่องใหม่ที่กลุ่มนักเรียนไม่เคยรับรู้ เป็นสื่อที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและนำเสนอข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา เช่นเดียวกับงานวิจัยของศิริไลซ์ เสริมศรี (2549: 111) ที่พบว่าโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV มีผลเห็นได้อย่างชัดเจนในการนำเสนอข่าวสารอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในโทรทัศน์ช่องอื่น จัดได้ว่าเป็นสื่อแนวใหม่ที่นอกเหนือจากโทรทัศน์ วิทยุและหนังสือพิมพ์ ทั้งการตีแผ่ข้อเท็จจริง วิพากษ์รัฐบาล ตรวจสอบฝ่ายค้าน ในรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร

วิทยุ รายการนายกทักษิณคุยกับประชาชน ซึ่งออกอากาศเข้าวันเสาร์เวลา 9.00 น. เป็นรายการวิทยุที่กลุ่มนักเรียนให้ความสนใจและติดตามฟังมากที่สุด การที่สื่อวิทยุได้รับความนิยมจากนักเรียนน้อย สาเหตุเพราะวิทยุไม่ค่อยมีการนำเสนอสาระความรู้ทางการเมืองที่นอกเหนือไปจากข่าวต้นชั่วโมง เป็นไปตามที่วิทยากร เชียงกูล (2540: 47) ได้กล่าวว่าปัญหาปัจจุบันสื่อมวลชนโดยเฉพาะวิทยุ-โทรทัศน์ยังถูกคุมโดยนายทุนนักธุรกิจค่อนข้างมาก จึงสะท้อนแต่เสียงของฝ่ายปกครองและฝ่ายคุมอำนาจทางเศรษฐกิจ เพื่อประโยชน์ทางการค้ามากกว่าที่จะสะท้อนเสียงประชาชน

เพื่อน

การศึกษาพบว่าการเรียนรู้ทางการเมืองการปกครองที่ได้จากกลุ่มเพื่อนของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยจะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข่าวสารทางการเมืองระหว่างเพื่อนในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยและกลุ่มเพื่อนในศูนย์ประสานงานนักเรียน นักศึกษา (ศนศ.) เท่านั้น

โดยเรื่องที่กลุ่มนักเรียนนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ ชาวสารการเมืองเรื่องทั่วไปที่เกิดขึ้นในเวลา นั้น ทั้งนี้เป็นเพราะทั้ง 2 กลุ่มเป็นเยาวชนที่มีความสนใจทางการเมืองและมีความคิดเห็นทางการเมือง คล้ายกัน ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองร่วมกัน จึงมีโอกาสที่รับเอามุมมองและความคิดเห็นทางการเมืองของเพื่อนมาเป็นของตนเองได้ ซึ่งพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2526:22) ได้อธิบายถึงสาเหตุที่กลุ่มเพื่อนมีบทบาทในการเรียนรู้ทางการเมืองว่า กลุ่มเพื่อน (peer group) ซึ่งอาจหมายถึงกลุ่มทำงานเล็กๆ สมาชิกของกลุ่มเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กันอย่างเสมอภาคและใกล้ชิดกัน บุคคลจะรับเอาทัศนคติและความคิดเห็นของเพื่อนเป็นของตนเอง อาจเนื่องจากการยอมรับนับถือหรือต้องการที่จะเหมือนเพื่อนในกลุ่ม กลุ่มเพื่อนนี้จะมีบทบาทในการเรียนรู้ทางการเมืองของสังคมโดยการกระตุ้นหรือการจูงใจให้สมาชิกมีทัศนคติและพฤติกรรมที่กลุ่มยอมรับ

บริบททางสังคมการเมือง

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งให้กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย ออกมาแสดงความคิดเห็นทางการเมือง มีส่วนร่วมทางการเมืองมาจากบริบททางสังคมการเมือง ในขณะนั้นที่เกิดการต่อต้านและไม่พอใจการบริหารงานของรัฐบาล ถึงขั้นมีการชุมนุมเรียกร้อง ออกแถลงการณ์ขับไล่ นายกรัฐมนตรีจากทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งนักศึกษา คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนเครือข่าย ชมรมต่างๆ ที่ล้วนวิเคราะห์ว่า สาเหตุของปัญหาบ้านเมืองในขณะนั้นมาจากการบริหารงานที่ไม่โปร่งใสไร้จริยธรรมของผู้นำทางการเมือง กลุ่มนักเรียนซึ่งมีความสนใจทางการเมืองและติดตามปัญหา ศึกษาข้อมูลข่าวสารทั้งจากฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายพันธมิตรมาโดยตลอดมีความเห็นร่วมกันว่า ควรออกมาแสดงจุดยืนทางการเมืองเช่นเดียวกับกลุ่มอื่นๆ นับได้ว่าปรากฏการณ์สนธิและการชุมนุมของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นให้กลุ่มนักเรียนออกมามีส่วนร่วมทางการเมือง

3. ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง

การศึกษาพบว่านักเรียนมัธยมในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้ 1) ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในเรื่องทั่วไป การบริหารปกครองของรัฐบาลได้แก่ นโยบายประชานิยม ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การเจรจาการค้าเสรี การทำธุรกรรมต่างๆ ของผู้นำทางการเมือง ความไม่โปร่งใสในการบริหารงาน 2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้แก่ สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการออกเสียงประชามติ สิทธิในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน สิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย สิทธิเข้าชื่อถอดถอน

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูง องค์การอิสระและการตรวจสอบ 3) ความรู้ ความเข้าใจในอุดมการณ์พื้นฐานของประชาธิปไตย ได้แก่ อำนาจอสูงสุดเด็ดขาดในแผ่นดินเป็นของประชาชน สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล สิทธิทางการเมือง ได้แก่ เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการสมาคมและสิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ ความเสมอภาคที่หมายถึงการที่ปัจเจกบุคคลย่อมเสมอภาคกันในสิทธิและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ รัฐบาลในระบบอบประชาธิปไตยต้องเป็นรัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ ทั้งการตรวจสอบได้ทางการเมืองและตรวจสอบได้ทางการคลัง เรื่องของสาธารณะประโยชน์ คือ ผลประโยชน์ที่ประชาชนโดยส่วนรวมควรจะได้รับ รัฐบาลหรือการปกครองควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของประชาชน

การที่กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเป็นเพราะความสนใจใคร่รู้และติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวทางการเมืองมาโดยตลอด ผ่านตัวกลางการเรียนรู้ทางการเมืองไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว สื่อมวลชนหรือเพื่อน ทั้งนี้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยใช้เป็นบรรทัดฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องราวต่างๆ ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองยังส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก กล่าวคือยิ่งกลุ่มนักเรียนมีความรู้ทางการเมืองมากยิ่งขึ้นสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากตามไปด้วย นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังทำให้กลุ่มนักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองมากขึ้น เช่นเดียวกับที่สุนทร จันทรรณห์ (2549: 95) อธิบายว่าความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง การที่ประชาชนมีความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแสดงว่าเขามีความสนใจ เอาใจใส่และศึกษาหาความรู้ ค้นคว้าหรือได้จากการซักถาม การเข้าร่วมเพื่อหาประสบการณ์ การที่ประชาชนมีความเข้าใจมากก็จะส่งผลให้บุคคลผู้นั้นเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น

4. สำนักทางการเมือง

การศึกษาพบว่านักเรียนในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยมีสำนักทางการเมืองในระดับสูง นักเรียนในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยทุกคนมีค่านิยมและทัศนคติที่ดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ประชาธิปไตยสำหรับกลุ่มนักเรียนไม่ได้เป็นเพียงการใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งเท่านั้น หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยเชื่อว่าการเมืองการปกครองเป็นสิ่งที่ประชาชน

ทุกคนควรสนใจและให้ความสำคัญ ไม่มีนักเรียนคนใดที่บอกว่าการเมืองเป็นเรื่องน่าเบื่อแต่กลับมองว่าสิ่งที่น่าเบื่อมิใช่ระบอบการเมืองแต่คือตัวนักการเมืองเสียมากกว่า

ทั้งนี้เนื่องมาจากกลุ่มนักเรียนฯได้เรียนรู้คุณค่าและความหมายของประชาธิปไตยผ่านการปลูกฝังถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาทางการเมืองจากครอบครัวผู้ปกครอง และจากการอบรมเลี้ยงดูให้อิสระทางความคิดและเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ ทำให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นเห็นคุณค่าของตนเองและรู้สึกว่าเป็นคนที่มีสิทธิบนผืนแผ่นดิน ตนเองคือพลเมืองที่มีความหมายไม่ว่าจะมีสิทธิในการเลือกตั้งหรือไม่ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากเพราะกลุ่มนักเรียนฯถือว่าการทำหน้าที่พลเมือง เป็นสิทธิอันชอบธรรมในการแสดงออกเพื่อให้มีการตรวจสอบและการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

สำนักทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยนั้น มีพื้นฐานสำคัญมาจากการเรียนรู้ในเรื่องราวการต่อสู้ทางการเมืองของบรรพชน นักเรียนทุกคนรับรู้เรื่องราวการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตยของคนรุ่นก่อน นักเรียนทุกคนรู้ว่าดีว่ากว่าจะมีประชาธิปไตยในวันนี้ คนรุ่นพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ต้องเสียเลือดเนื้อแลกมาอย่างไร ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเกิดขึ้นเมื่อพวกเขาเห็นว่าประชาธิปไตยกำลังถูกทำลาย การบริหารประเทศไม่ชอบมาพากลเกิดปัญหาขึ้นในบ้านเมือง สำนักทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยที่มีผลเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย กล่าวคือยิ่งสำนักทางการเมืองในระดับสูงก็จะยิ่งมีส่วนร่วมทางการเมืองมากเช่นกัน

5. ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองของบุคคล

จากการศึกษาพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยทุกคนมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองของบุคคลในระดับสูง โดยนักเรียนในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยคิดว่าตนเองเข้าใจการทำงานการบริหารงานของรัฐบาล กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยมีความเชื่อมั่นว่าการกระทำทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของตนจะมีผลต่อรัฐบาลหรือผู้นำรัฐบาล กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยไม่ยอมรับการเป็นผู้ถูกปกครองอยู่ฝ่ายเดียว โดยเฉพาะการปกครองที่พวกเขาเห็นว่าไม่เป็นธรรม กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยเชื่อว่าพวกตนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขสิ่งที่ไม่เป็นธรรม หรือสามารถเรียกร้องสิ่งที่ถูกต้อง ยุติธรรมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ ทั้งยังคิดว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองจะสามารถกระตุ้นให้เกิดนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้หันมาสนใจความเป็นไปของบ้านเมือง

นักเรียนมัธยมศึกษาในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่เปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องของตนเอง รวมถึงเรื่องภายในครอบครัวอยู่เสมอ ส่งผลให้นักเรียนเกิดความรู้สึกว่าความคิดเห็นของตนมีประโยชน์ มีความหมาย มีความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองเป็นผลให้รู้สึกว่าคุณสมบัติทางกายภาพทางการเมืองตามไปด้วย เป็นไปตามที่ Kenneth Prewitt (1968: 226) ได้อธิบายถึงการเกิดขึ้นของความรู้สึกมีสมบัติทางกายภาพทางการเมืองของบุคคลว่า ความรู้สึกมีสมบัติทางกายภาพทางการเมืองของบุคคลนั้นก่อตัวมาตั้งแต่ในวัยเด็ก โดยเริ่มจากความรู้สึกของเด็กเกี่ยวกับความสามารถของตนในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมรอบๆตัว ถ้าเด็กสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในครอบครัวตั้งแต่อายุยังน้อย ก็จะสามารถพัฒนาความรู้สึกมีสมบัติทางกายภาพทางการเมืองของบุคคลได้ดีในระยะต่อไปด้วย กล่าวคือถ้าบุคคลได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและสามารถแสดงความต้องการได้ในครอบครัวบุคคลนั้นก็จะมีแนวโน้มที่จะมีระดับความรู้สึกมีสมบัติทางกายภาพทางการเมืองสูง

ความรู้สึกมีสมบัติทางกายภาพทางการเมืองของบุคคลที่มีอย่างมากในกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยนั้น ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบกระตือรือร้น เพราะการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจัง ในลักษณะที่เป็นการออกแถลงการณ์เรียกร้องต่อระบบการเมืองเช่นนี้ ต้องอาศัยความตั้งใจและแรงจูงใจมากกว่าการเข้าร่วมทางการเมืองแบบวงนอก ดังนั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการประท้วง การชุมนุมทางการเมืองเช่นนี้ กลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตยย่อมจะต้องมีระดับความรู้สึกมีสมบัติทางกายภาพทางการเมืองสูงมาก นอกจากนั้นแล้วผู้วิจัยยังพบว่า ความรู้สึกมีสมบัติทางกายภาพทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังมีความสัมพันธ์ในแบบต่อเติมเกือกลมกันซึ่งกันและกัน หมายถึงเมื่อนักเรียนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้นจะทำให้นักเรียนยิ่งเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีสมบัติทางกายภาพทางการเมืองมากขึ้นตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1. จากการศึกษาพบว่าครอบครัวผู้ปกครองเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกที่มีความหมายและความสำคัญอย่างมากในการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียน ครอบครัวที่อบอุ่นมีการใช้เวลาว่างร่วมกันภายในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูที่ให้อิสระทางความคิดและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจล้วนเป็นปัจจัยที่สำคัญในการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจ ความเคารพในตนเองและผู้อื่น ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยและพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ครอบครัวพ่อแม่ผู้ปกครองจึง

ควรอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้มีอิสระทางความคิด เปิดโอกาสให้บุตรหลานได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องภายในครอบครัว มีเวลาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเป็นไปในสังคม ชาวสารบ้านเมืองเปิดโลกทัศน์ร่วมกันภายในครอบครัว

2. สื่อมวลชนเป็นตัวการที่สำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้ทางการเมือง การสร้างสำนึกทางการเมือง โดยการปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติทางการเมืองให้แก่เยาวชน ดังนั้นสื่อมวลชนจึงควรปรับปรุงบทบาทในการนำเสนอข่าว เรื่องราวต่างๆ ข้อเท็จจริงทางการเมืองอย่างที่มีคุณภาพให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง โดยคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมมากกว่าผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ นอกจากนี้สื่อมวลชนควรเป็นสถาบันหลักในการตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาล ทั้งยังควรมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพลเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

3. การศึกษาพบว่าสถาบันศึกษามีบทบาทน้อยมากในการเรียนรู้ทางการเมือง หากวัตถุประสงค์ของการศึกษายังคงเพื่อเป็นการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ ดังนั้นสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาบทบาทในการเรียนการสอนการเมืองการปกครองเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้สึกที่ตนเองเป็นพลเมืองของสังคมตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา ควรบรรจุหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระกิจกรรมการสอนให้เหมาะสมกับระดับชั้น และความสนใจของผู้เรียนเหมาะสมกับสถานการณ์ความเป็นไปของสังคม ควรสร้างหลักสูตรการเรียนการสอน วิชาหน้าที่พลเมือง (Civic Education), ความรับผิดชอบต่อสังคม ชื่อวิชาอาจต่างกันไปตามเนื้อหาสาระจะเป็นการจัดการเรียนการสอนที่จะเตรียมคนเข้าสู่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ เน้นไปที่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ รวมถึงประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองที่มีใช้ การท่องจำวันสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญเท่านั้น หากแต่ประกอบไปด้วยเรื่องราวเหตุการณ์ทางการเมืองและศีลธรรม จริยธรรมไว้ในวิชาเดียวกัน โดยที่ครูผู้สอนจำเป็นต้องปรับกระบวนการสอน และวิธีการสอน รวมทั้งต้องรู้และเป็นตัวอย่างการเป็นพลเมืองที่ดีด้วย ที่สำคัญควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและรู้จักฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นควรอธิบายข้อดี-ข้อเสียของปัญหาเพื่อสร้างความเข้าใจและช่วยในการตัดสินใจของนักเรียน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง การพัฒนาสังคม ตลอดจนการพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องอาศัยพลเมืองที่ดีที่มีคุณภาพ การพัฒนาให้พลเมืองมีคุณภาพนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกสถาบันทางสังคมที่จะหล่อหลอมและส่งเสริมให้ประชากรของประเทศ ได้รู้จัก

ตระหนักและเข้าใจใน “หน้าที่พลเมือง” ของตนเอง เพราะถ้าพลเมืองมีคุณภาพย่อมส่งผลให้สังคม และประเทศชาติพัฒนาอย่างมีคุณภาพเช่นกัน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนเป็นกลไกสำคัญที่เปรียบเสมือน หัวใจในระบบประชาธิปไตย เพราะเป็นการกระทำที่มีผลต่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองหรือ อำนาจปกครอง รวมถึงการพ้นจากอำนาจนั้น นอกจากนั้นแล้ว บริบท รูปแบบและระดับของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของแต่ละประเทศ ยังเป็นเครื่องชี้วัดอันจะแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางการเมืองของประเทศนั้นๆด้วย สำหรับประเทศไทยที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาเป็น เวลา 74 ปี สนใจเพียงรูปแบบ มีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง มีฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่าย ตุลาการเท่านั้น โดยลืมไปว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของสังคมเปิด เรื่องหลักนิติธรรม เรื่องความ โปร่งใส เรื่องเสรีภาพของสื่อมวลชน เรื่องการระดมความคิดเห็น เรื่องการมีส่วนร่วม เรื่องความเป็น อิสระของฝ่ายตุลาการ เรื่องการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ดังนั้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ทางการเมืองจึงถือเป็นการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนในปัจจุบันที่ต้องอาศัย ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคมไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน ชุมชนจนถึงระดับรัฐบาล ซึ่งตามกฎหมายมีกลุ่มหนึ่งที่ไม่มิตสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ควรมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง นั่นคือ “นักเรียน” ที่มีอายุไม่ครบ 18 ปีบริบูรณ์ ตามโรงเรียนสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ป.1-ม.6) ทั่วประเทศ หากเราสามารถดึงนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ย่อมทำให้ “คนไทยทุกคน” เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น (คม ชัด ลึก, 3 เมษายน 2549) การให้นักเรียนเข้ามามีส่วน ร่วมทางการเมืองยังเป็นการปลูกฝังประชาธิปไตย รวมทั้งยังเป็นการชักจูงให้นักเรียนเข้ามาสนใจ ในระบบการเมืองการปกครองของประเทศ จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้กับ หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา 2 ประการ เพื่อร่วมกันสร้างและพัฒนาประชาธิปไตยดังนี้

1. การชำระประวัติศาสตร์เหตุการณ์ทางการเมืองเพื่อสรุปเป็นบทเรียน

การศึกษาพบว่าการถ่ายทอดเรื่องราวเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใน อดีตเมื่อครั้ง 14 ตุลา, 6 ตุลาและพฤษภาทมิฬ มีผลอย่างมากกับความรู้สึกหวงแหนประชาธิปไตย ความรู้สึกรักแผ่นดินเกิดของกลุ่มนักเรียนเพื่อประชาธิปไตย การรับรู้เรื่องราวเหล่านั้นเป็นส่วน สำคัญในการปลูกฝังสำนึกทางการเมืองของนักเรียน ดังนั้นภาครัฐรวมถึงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์ควรสนับสนุนให้มีการชำระประวัติศาสตร์เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ให้ชัดเจน เพื่อสรุปเป็นบทเรียนที่มากกว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เพื่อสร้างความรู้สึกหวงแหน

และส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยให้กับเด็กนักเรียน หากไม่สามารถหาข้อสรุปที่ยอมรับได้ของทุกฝ่าย การเรียนการสอนควรนำข้อเท็จจริงที่มีอยู่มากมายหลากหลาย ทั้งในรูปของหนังสือ วีดิทัศน์ ฯลฯ มาบูรณาการเป็นร่วมกับบทเรียน โดยให้ผู้เรียนได้สรุปโดยใช้วิจารณญาณของตนเอง เพราะการถ่ายทอดเรื่องราวดังกล่าวไม่ได้เป็นการชี้ถูก-ผิดกับฝ่ายใด หรือหวังให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้เป็นสำคัญแต่จุดประสงค์ของการได้เรียนรู้ รับทราบถึงที่มาของการปกครองในระบบประชาธิปไตยก็เพื่อการสร้างสำนึกทางการเมืองให้แก่ผู้เรียน

2. จัดให้มีโครงการเลือกตั้งสนามเล็กคู่ขนานไปกับการเลือกตั้งจริง

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าเด็กนักเรียนในระดับมัธยมศึกษามีศักยภาพและความพร้อมอย่างมากที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งความสามารถในการคิดวิเคราะห์ถูกผิด ดีชั่วและมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ ดังนั้นภาครัฐและโรงเรียนควรร่วมมือกันจัดให้มีโครงการนำร่องหรือโครงการทดลอง "เลือกตั้งสนามเล็ก" คู่ขนานไปกับการเลือกตั้งสนามจริง เพื่อให้นักเรียนเกิดความตื่นตัวและให้ความสนใจการเมือง ด้วยการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นผ่านทางกระดาษลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครจริง ใช้บัตรลงคะแนนจริง นับคะแนนพร้อมกับการเลือกตั้งจริง โดยก่อนหน้าการลงคะแนนนักเรียนจะมีโอกาสได้ศึกษาประวัติผู้สมัคร นำมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มเพื่อนว่าผู้สมัครคนใดมีคุณสมบัติอย่างไร ทั้งยังเป็นการสร้างบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยในหมู่เด็กนักเรียน และที่สำคัญเป็นการให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของนักเรียนและสร้างความเชื่อมั่นว่าพวกเขาคือ พลเมืองที่มีความหมายต่อประเทศ ทั้งนี้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องยอมรับผลการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นด้วย